

відношення можна вважати поведінкою тоді, коли у свідомості людини воно пов'язане з певним змістом. Поведінка вважається соціальною, коли за цим змістом вона співвідноситься з поведінкою інших людей. Головним же завданням “розуміючої соціології” є визначення мотивів, які рухають людьми в тих чи інших ситуаціях.

Поява “розуміючої соціології” Макса Вебера та її розвиток самим серйозним чином вплинула на західну соціологію середини і другої половини ХХ століття. Навіть в сьогодні “розуміюча соціологія” є предметом бурхливих суперечок у сфері теоретико-методологічних проблем соціологічного знання в цілому. Ті вихідні передумови, які сформулював Макс Вебер, згодом розвивалися такими відомими соціологами як Едвард Шилз, Флоріан Вітольд Знаненцький, Джордж Герберт Мід і багатьма іншими. А завдяки діяльності американського соціолога Талкота Парсонса з узагальнення концепцій розуміючої соціології, теорія соціальної дії послужила фундаментальною відправною точкою для всієї поведінкової науки сучасності.

Його ідеї справили величезний вплив на розвиток соціології в ХХ ст. Серед них: аналіз соціальної поведінки і соціальної дії, їх типи, вчення про ідеальні типи і типи панування, порівняльна характеристика різних економічних, господарських, політичних, релігійних, етичних, культурних систем і багато інших.

Підводячи підсумок розгляду соціологічних ідей і поглядів М. Вебера, слід зазначити, що вони, мабуть, як ніякі інші зі спадщини кінця ХІХ - початку ХХ ст., привертають увагу сучасних вчених. Розуміюча соціологія, вчення про ідеальні типи, теорія соціальної дії, ідея зв'язку економіки, етики та релігії виявилися настільки співзвучними завданням суспільства і часу, що ім'я М. Вебера прочно увійшло в соціологічну науку, зайнявши в ній гідне місце.

Дмитренко Євгеній Олександрович
Науковий керівник – канд. істор. наук, проф. Воронянський О.В.
Державний біотехнологічний університет

ІНСТИТУТИ ТА СТРУКТУРА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Структурно громадянське суспільство є підсистемою суспільства як цілого, яка наближається до соціальної сфери суспільного життя, на пряму не пов'язаної з економічно-виробничою та державно-управлінською його сферами. У зародковому стані ця сфера присутня в кожному сучасному суспільстві. Однак суспільства різняться її розвитком (за тоталітаризму – практично поглинута державою, за демократії може охоплювати основний простір людської життєдіяльності) та якістю: системою цінностей, рівнем розвиненості, повноцінністю функціонування.

Громадянське суспільство, або громадянський простір, займає проміжне місце між урядом і приватним сектором. У цьому просторі ми не голосуємо, не купуємо і не продаємо. У ньому ми обговорюємо із сусідами охорону

громадського порядку, плануємо благодійні акції на користь нашої обцинної школи, сперечаємося щодо того, як повинна наша церква або синагога опікуватися безпритульними, або організуємо матчі недільної футбольної ліги для наших дітей. У цій царині ми є суспільними Істотами, так само, як і уряд, виявляємо почуття спільноти і піклуємося про благополуччя і добробут громади, але, на відміну від уряду, ми не прагнемо монополії на узаконений примус. Радше ми працюємо доброхить і в цьому розумінні представляємо приватну сферу, яка присвячує себе кооперативному (непримусовому) дотриманню громадських цілей. Цей сегмент громадянського суспільства, який тримається на засадах сусідської співпраці, подібний до приватного, оскільки, наділений свободою, він є добровільним і складається з вільно об'єднаних громадян або їхніх асоціацій, але, на противагу приватному сектору, тяжіє до спільних основ і консенсусу на засадах інтеграції та співробітництва, які визначають стиль поведінки у ньому.

Громадянське суспільство є, таким чином, колективним утворенням, позбавленим ознак примусу, добровільним, але не оприватненим. Саме до цього середовища належать такі наші традиційні громадянські інституції, як фундації, школи, церкви, добровільні об'єднання громадян, які виражають громадські та найрізноманітніші інші інтереси. Засоби масової інформації, якщо вони відповідально ставляться до своїх обов'язків перед громадою і підпорядковують свої комерційні потреби громадянським вимогам, також є часткою громадянського суспільства.

Громадянське суспільство має складну внутрішню структуру, до якої входять його інституції та певний тип культури. Інституціями громадянського суспільства є:

- добровільні громадські організації та громадські рухи, а також політичні партії, яким властивий мінливий, "плаваючий" характер місцеперебування в системі громадянського суспільства (чим глибше процес одержавлення захоплює партійні структури, тим меншою мірою вони залишаються частиною громадянського суспільства, все більше віддаляючись від нього; розвинені політичні партії залишаються тісно пов'язаними з громадянським суспільством, забезпечуючи двонапрямлений канал зв'язку між громадянами і державними інституціями);
 - незалежні засоби масової інформації, що обслуговують громадські потреби та інтереси;
 - громадська думка;
 - у певному аспекті – вибори, референдуми та громадські ініціативи, коли вони слугують засобом формування і виявлення громадської думки та захисту групових інтересів;
 - залежні від громадськості елементи судової та правоохоронної системи (наприклад, суди присяжних, третейські суди, народні міліцейські загони тощо);
 - розподільчо-регулятивні інституції держави загального добробуту, пов'язані зі соціальною активністю громад та соціальною роботою;

- самі територіальні громади, які можуть досягати високого рівня самоорганізованості та функціонувати як цивільні спільноти.

Проте всі ці інституції можна вважати структурними елементами громадянського суспільства лише за умови, що задіяні в них учасники є вільними та рівноправними громадянами, носіями громадянських цінностей.

Громадянське суспільство включає широку масу організацій, формальних і неформальних. Сюди входять такі групи:

- економічні (виробничі і комерційні асоціації та мережі);
- культурні (релігійні, етнічні, громадянські та інші установи й асоціації, які захищають колективні інтереси, цінності, віру);
- Засновані за інтересами (створені задля захисту своїх членів, наприклад, молоді, робітників, ветеранів, пенсіонерів тощо);
- розвиткові (організації, які об'єднують ресурси для поліпшення інфраструктури і якості життя спільноти);
- предметно орієнтовані (рухи на захист довколишнього середовища, прав жінок, захисту споживачів тощо);
- громадянські (які прагнуть удосконалити політичну систему і зробити її більш демократичною за допомогою моніторингу дотримання громадянських прав, освіти, вдосконалення виборчої системи, спостереження за голосуванням, антикорупційних заходів тощо).

Окрім того, громадянське суспільство містить "ідеологічний ринок" і потік інформації та ідей. Сюди входять не тільки незалежні ЗМІ, а й інституції, які належать до ширшого кола автономної культурної та інтелектуальної діяльності, – університети, науково-дослідні заклади, видавництва, театри, кіностудії, артистичні мережі тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воронянський О. В. и др. Національний суверенітет: український вимір в контексті світової політичної думки. – 2017.
2. Моїсеєва Н. І., Омельченко Г. Ю. Комунікаційна діяльність в структурі соціально-комунікаційного знання. – 2017.
3. Voronyansky O. Systemic risks of destabilization of social systems of post-industrial society in the context of economic crisis and war. – 2022.